

Отримано: 19 січня 2020 року

Прорецензовано: 23 січня 2020 року

Прийнято до друку: 29 січня 2020 року

e-mail: ludmila12011@ukr.net

DOI: 10.25264/2519-2558-2020-9(77)-23-25

Ясногурська Л. М. Концепт «безпека» та його репрезентація в англійській мові. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9(77). С. 23–25.

УДК: 811.111'373

Ясногурська Людмила Михайлівна,
кандидат філологічних наук, доцент
Рівненський державний педагогічний університет

КОНЦЕПТ «БЕЗПЕКА» ТА ЙОГО РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена вивченню особливостей лексичної вербалізації концепту БЕЗПЕКА в англійській мовній картині світу на основі порівняльного аналізу його компонентів, що включають базові елементи і їх похідні. В роботі висловлюється припущення про те, що обсяг концепту БЕЗПЕКА в англійській мовній картині світу ґрунтується на загальному значенні «захист, захищеність від ризику, загрози або відсутність такої». Концепт БЕЗПЕКА є одним з базових концептів світосприйняття людини при усвідомленні себе у взаємодії з суспільством. Саме безпека виявляється наріжним каменем, що забезпечує стабільне функціонування людини в суспільстві і самого суспільства в цілому. У зв'язку з цим проблема сприйняття концепту БЕЗПЕКА і його розуміння стають особливо актуальними в сучасному суспільстві. У цій статті вивчається реалізація концепту БЕЗПЕКА в англійській мовній картині світу.

Ключові слова: концепт, безпека, загроза, вербалізація, захист, свідомість.

Liudmyla M. Yasnoghurska,
Ph.D. in Philology, Associate Professor of Foreign Languages Department
Rivne State University of the Humanities

THE CONCEPTS SAFETY/SECURITY AND ITS REPRESENTATION IN ENGLISH LANGUAGE

The article is devoted to studying the peculiarities of the lexical verbalization of the concepts SAFETY/SECURITY in the English language worldview on the basis of the comparative analysis of their components, including the basic elements and their derivatives. The author supposes that the scope of the concepts SAFETY/SECURITY in the English language worldview is based on the general meaning "protection, protection from risks, threats or lack of them". It is security that is the cornerstone that ensures the stable functioning of a human in society and society itself as a whole. In this regard, the problem of perception and understanding of SAFETY/SECURITY concept is becoming especially relevant in today's society. This article examines the implementation of the SAFETY/SECURITY concept in the English language picture of the world. The purpose of this study is to set the boundaries of the SAFETY/SECURITY concept in English on the basis of a study of the categorical definitions related to safety / security that make up the core of the concept and their derivatives. The following dictionaries were used for the study: The MacMillan English Dictionary, The American Heritage Dictionary of the English Language, the Cambridge International Dictionary of English, the Longman Dictionary of Contemporary English.

Key words: concept, safety, security, threat, verbalization, protection, consciousness.

Постановка проблеми. Процес пізнання світу будується на пізнанні окремих його елементів і завжди передбачає членування навколишньої реальності на конкретні дискретні об'єкти, події, виокремлення характеристик і закономірностей. Шляхом пізнання навколишнього світу людина виділяє окремо самого себе в спробі усвідомити своє місце і свою роль в загальних процесах. Саме концепт виявляється тієї одиницею знання, в якій концентровано репрезентуються результати процесу пізнання. Іншими словами, на думку М. М. Болдырева, «одиниці концептуального змісту, що виокремлюються людиною в процесі пізнання з метою подальшої їх передачі в мовній формі або подальшого накопичення, що передбачає їх структурну організацію в процесі зберігання» [3, с. 87].

За останні три десятиліття в західній теоретичній соціології створений ряд оригінальних, добре розвинених концепцій сучасності. Серед основних питань цих теорій знаходяться цивілізаційні протиріччя людської спільноти, пов'язані як з пошуком вирішення глобальних проблем свого існування, так і з перетворенням сучасних суспільств в суспільство ризику або в суспільство, що створює і відтворює небезпечне середовище проживання. У зв'язку з цим виникла необхідність нової рефлексії сучасних соціальних процесів в контексті безпеки, що сприяло актуалізації наукових уявлень про даний феномен соціального життя. Саме концепт «Безпека» і буде нашим предметом дослідження на прикладах його репрезентації в англійській мовній картині світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичною основою дослідження стали праці таких авторів як З. Д. Попова, Й. А. Стернін, Є. С. Кубрякова, А. П. Бабушкін, М. Я. Блох та М. В. Піменова.

Відображення дійсності в мовній свідомості відбувається на рівні концептів. Концепт, згідно З. Д. Попової та Й. А. Стерніна, є невід'ємною частиною свідомості людини, глобальною одиницею розумової діяльності. Мислення людини є невербальним, воно здійснюється за допомогою універсального предметного коду. Люди мислять концептами, кодованими одиницями цього коду [6, с. 13–14]. Є. С. Кубрякова вважає, що концепт є концентрованим уявленням про деякі явища в процесі людського мислення, що об'єднує зміст досвіду і знань, результатів процесу пізнання світу в сукупності з результатами людської діяльності в цілому. Концепт, на її думку, відображає результат даних процесів пізнання світу у вигляді деяких «квантів» [4, с. 90]. А. П. Бабушкін визначає концепт як ментальне утворення, «змістовну одиницю колективної свідомості» [1, с. 57].

М. Я. Блох описував концепт як «семантичне утворення щодо високого ступеня абстракції, яке належить національній узагальненій мовній свідомості і становить, в ідеалі, високу ціннісну значущість для мовного колективу на тому чи іншому етапі його розвитку» [2, с. 15]. М. В. Піменова вважає, що «концепт є розпорошеним в мовних знаках, які його

об'єктивують. Щоб відновити структуру концепту, треба дослідити весь мовний корпус, в якому репрезентований концепт (лексичні одиниці, фразеологію, пареміологічний фонд) включно з системою стійких порівнянь, які закарбували образисталони, що властиві певній мові» [5, с. 9].

У сучасній науковій літературі зазначається, що концепт – багатогранне і багатостороннє явище, при цьому різні його сторони, аспекти та особливості можуть виражатися різними номінаціями, в сукупності утворюють відповідне поле позначень [4, с. 15].

Метою даного дослідження є встановити межі концепту БЕЗПЕКА в англійській мові на основі вивчення категоріальних дефініцій safety / security (безпека, захист), що складають ядро цього концепту, а також їх похідних. Матеріалом дослідження стали наступні словники: The MacMillan English Dictionary (MM) [10], The American Heritage Dictionary of the English Language (AmH) [9], Cambridge International Dictionary of English (CAM) [7], Longman Dictionary of Contemporary English (LonC) [8].

Виклад основного матеріалу. Словники сучасної англійської мови пропонують різні трактування лексем safety / security (безпека, захист), а також однокореневих їм лексем, виділяючи загальні для зазначених дефініцій значення і незалежні трактування, властиві тільки одній аналізованій одиниці. Дане дослідження охоплює основні значення лексем safety (захист), security (безпека), secure (захищати), safe (безпечний), які при зіставленні словникових даних виявили загальну площину значень.

Так, The MacMillan English Dictionary (MM) трактує лексему security як: 1) safety from attack, harm, or damage (захист від нападу, шкоди, пошкодження); 2) a feeling of confidence and safety, or a situation in which you can feel confident and safe (почуття впевненості і захищеності, ситуація); 3) property or goods that you agree to give to someone who has lent you money if you can not pay the money back (майно, обіцяне в якості застави). Ця ж дефініція наводиться словником у множині в окремій словникової статті securities і має значення documents showing that you own shares in a company (акції компанії) [10].

Лексема safety визначається як: 1) the fact that a thing is safe to do or use (підтвердження безпеки речі); 2) a place or situation in which you are protected from danger or harm (місце або ситуація, в якій присутній захист від небезпеки або шкоди); 3) a safe way of behaving or using something (безпечний спосіб поведінки або використання чого-небудь) [10].

У словнику The American Heritage Dictionary of the English Language (AmH) представлені наступні дефініції досліджуваних категорій. Security: 1) freedom from risk or danger; safety (свобода від позову або небезпеки, безпека); 2) freedom from doubt, anxiety, or fear; confidence (свобода від сумнівів або страху, впевненість); 3) something that gives or assures safety, as a) a group or department of private guards; b) measures adopted by a government to prevent espionage, sabotage, or attack; c) measures adopted, as by a business or homeowner, to prevent a crime such as burglary or assault; d) measures adopted to prevent escape (заходи щодо забезпечення безпеки – група приватних охоронців; заходи, які вживає уряд для запобігання шпигунства, саботажу, нападу; заходи, що вживаються приватною особою для запобігання злочинів, наприклад, нападу або крадіжки зі зломом) [9].

Лексема safety, згідно AmH, визначається як: 1) the condition of being safe; freedom from danger, risk, or injury (стан свободи, свобода від небезпеки, ризику, травми); 2) a device designed to prevent accidents, as a lock on a firearm preventing accidental firing (пристрій-запобіжник, особливо в збройній сфері) [9].

У словнику Cambridge International Dictionary of English (CAM) лексема security визначається наступним чином: 1) protection of a person, building, organization or country against threats such as crime, criminals and attacks by foreign countries (захист людини, будівлі, організації або країни від загроз, наприклад, злочину, злочинців, нападів з боку третіх країн); 2) the group of people responsible for protecting a building (група людей, які охороняють будівлю); 3) the fact that something is not likely to fail or be lost (стабільність чого-небудь); 4) (finance) property or goods that you promise to give to someone if you can not pay what you owe them (фінанси – заставне майно); 5) the feeling of being confident in one's family and relationships, confidence (впевненість в родині і відносинах) [7].

Дефініція secure, відповідно до словника, зазначена у формі прикметника і дієслова. Прикметник secure має наступні значеннями: 1) positioned or fixed firmly and correctly and therefore not likely to move, fall, or break; a secure place is one that it is difficult to get out of or escape from (зафіксований, закріплений надійно від пересування, падіння; надійне місце, вхід і вихід обмежені); 2) likely to continue and not fail or be lost (especially of objects, situations, etc.) (захищений, стійкий, особливо про об'єкт, ситуацію), able to avoid being harmed by any risk, danger, or threat (здатний уникнути ризику, небезпеки, загрози); 3) confident, not doubting or being worried about yourself and your personal relationships (впевнений, який не сумнівається у своїх стосунках і самому собі) [7].

Однокорінний щодо лексеми safety прикметник safe, згідно CAM, реалізує такі значення, як: 1) not in danger or likely to be harmed (що не знаходиться в небезпеці); 2) not harmed or damaged (неушкоджений); 3) not dangerous or likely to cause harm (безпечний, що не заподіє шкоди); 4) (of a place) where something is not likely to be lost or stolen (безпечне місце) [7].

Longman Dictionary of Contemporary English (LonC) реалізує наступні значення дефініції security: 1) protection from danger, things that are done to keep a person, building, or country safe from danger or crime (захист від небезпеки, заходи, що вживаються для захисту людини, будівлі, країни від небезпеки або злочину); 2) protection from bad situation, protection from bad things that could happen to you (захист від неприємних ситуацій); 3) guards, the department of a company or organization that deals with the protection of its buildings and equipment (охорона, відділення охорони, що забезпечують захист будівлі та обладнання) [8].

Номінація лексеми safety в словнику є наступною: 1) not in danger, when someone or something is safe from danger or harm (що не знаходиться в небезпеці); 2) harmful / not harmful, how safe something is to use, do (нешкідливий, що не завдає шкоди); 3) how safe someone is in a particular situation (ступінь безпеки у певній ситуації); 4) a place where you are safe from danger (безпечне місце, притулок) [8].

Для лексеми safe, згідно LonC, переважаючою виявляється її реалізація в якості прикметника, що представлена такими значеннями, як: 1) not in danger, not in danger of being harmed, lost, or stolen (що не знаходиться в небезпеці, що не наражається на пошкодження, крадіжку, втрату); 2) not harmed, lost, or stolen (що не має ушкоджень, не вкрадений, не втрачений);

3) not likely to cause any physical injury or harm (що не наражається на фізичне ушкодження); 4) not involving any risk and very likely to be successful (не призводить до ризику, який обіцяє бути успішним).

Крім того, вищезазначена лексема виступає в якості іменника і вигуку відповідно: a strong metal box or cupboard with special locks where you keep money and valuable things (міцна металева скриня або шафа з замками для зберігання грошей і цінних речей) і said by young people as a greeting (використовується серед молоді в якості привітання) [8]. Останнє значення є унікальним і фіксується тільки в даному словнику.

Аналіз наведених словникових дефініцій показує, що всі розглянуті словники виділяють деякі загальні значення лексем security / safety, але пріоритетними вважають різні їх значення.

Таким чином, можна зробити висновок про основні значення лексеми security, що зазначені в кожному з розглянутих словників і становлять базовий набір сем аналізованої одиниці. Security, таким чином, об'єднує такі значення: 1) safety, freedom, protection from attack, harm, or damage (захист від різного виду погроз, ризику, збитків і аналогічних дій); 2) things, actions done to keep people, places, or things safe, not damaged, bad things happening, assuring safety (комплекс вжитих заходів для забезпечення належного рівня захисту); 3) a feeling of confidence and safety, or a situation in which you can feel confident and safe (психологічний захист, відчуття впевненості); 4) the group of people responsible for protecting a building; guards, the department of a company or organization (група людей, які здійснюють вищезгадані заходи надання безпеки); 5) (finance) property or goods that you promise to give to someone if you can not pay what you owe them (сфера фінансів і банківської галузі: застава, фінансовий заставний механізм); 6) a financial investment such as a bond or share, or the related certificate showing who owns it (цінні папери). Варто відзначити, що аналізована одиниця реалізується через такі словникові дефініції, як safety, protection against danger, risk, threat, fear; freedom; safe, secure.

Предметна область лексеми safety включає: 1) a state, a situation when or a place where you are safe and not in danger or at risk (стан і ситуація відсутності небезпеки, що знаходиться в безпеці); 2) harmful / not harmful, a safe way of behaving or using something or designed to make something safer (що відноситься до сфери безпеки, що не завдає шкоди, безпечний); 3) a device designed, safety equipment to prevent accidents, injury or damage (пристрій щодо надання безпеки). Також словники пропонують певні значення даної лексеми, які побічно включені в загальне ядро значень і відносяться головним чином до спорту, а також до сфери зброї.

До загального обсягу значень дефініцій, що нами досліджуються, включаються і значення однокореневих їм лексем. Так, сфера значень лексеми security доповнюють дієслово і прикметник secure. Основними значеннями дієслівної одиниці secure є наступні: 1) to get or achieve something important (досягти чого-небудь, забезпечити результат, домогтися отримання чого-небудь); 2) safe from harm, to make something safe from being attacked, harmed, or lost; protect (забезпечити безпеку, захист, зробити безпечним); 3) to make firm or tight; fasten, tie firmly (міцно зафіксувати, закріпити); 4) to guarantee payment of (a loan, for example) (забезпечити виплати, повернення грошових коштів). Крім того, дана лексема має унікальні значення, що зазначаються лише в деяких словниках, а саме: to protect or ensure the privacy or secrecy of (a telephone line, for example); to capture or confine (забезпечити приватність або секретність (наприклад, телефонної лінії)). Прикметник secure реалізує в словниках такі значення, як: 1) safe, protected from attack, harm, or damage (безпечний, захищений від нападу, загрози); 2) confident, not doubting or being worried, free from fear, anxiety, or doubt (психологічний аспект – відчуття безпеки, безпечний, впевнений); 3) fastened firmly, in a safe way (надійно закріплений); 4) a secure area, locked or guarded, that people can not get in or out or steal anything (безпечне місце); 5) investments or companies which are secure are not likely to lose money (фінансова сфера, надійний, що не має ризику). Дана лексема реалізує і унікальні значення, що зазначаються в різних словниках в поодиноких випадках: archaic: careless or overconfident (застаріле: легковажний, самовпевнений), reliable (надійний).

Висновки. Таким чином, слід зазначити, що дефініції двох розглянутих в цьому дослідженні одиниць, а саме – safety та security, в англійській мові частково збігаються. Спільними для них є такі значення, як: не має небезпеки або ризику; що не знаходиться під загрозою; що знаходиться в безпеці, такий, яким ніщо не загрожує, іншими словами, безпеку, тобто захищеність від ризику, загрози і т.д. Проте дефініції і лексеми, однокореневі safety і security, мають і власні, незалежні значення. У зв'язку з цим обсяг концепту БЕЗПЕКА в англійській мовній картині світу ґрунтується на загальних значеннях для двох базових розглянутих дефініцій: safety from attack, harm, risk, or damage (захист, захищеність від ризику, загрози або відсутність таких), – а також пов'язаних безпосередньо значень всіх дефініцій, що складають досліджуваний нами концепт в англійській мові, і реалізується шляхом об'єднання обох дефініцій в концепт SAFETY / SECURITY.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку є більш глибокий та детальний аналіз інших ключових концептів з метою виявлення мовних засобів їх репрезентації. Сам концепт безпеки потребує подальшого теоретичного осмислення з урахуванням сучасного соціокультурного розвитку держав, а також з урахуванням сучасних загроз, ризиків і небезпек.

Література:

1. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка, их личностная и национальная специфика: дисс.... д. филол. н. Воронеж, 1997. 330 с.
2. Блох М. Я., Каштанова И. И. Проблема дискурсного выражения концепта. *Вестник Московского государственного областного университета. Серия: Лингвистика*. 2011. № 2. С. 14–18.
3. Болдырев Н. Н. Когнитивная лингвистика. М. – Берлин, 2016. 251 с.
4. Кубрякова Е. С. и др. Краткий словарь когнитивных терминов. М.: МГУ, 1996. 245 с.
5. Пименова М. В. Введение в когнитивную лингвистику. Кемерово, 2004. Вып. 4. 208 с.
6. Попова З. Д., Стернин И. А. Семантико-когнитивный анализ языка. Воронеж: Истоки, 2007. 250 с.
7. Cambridge International Dictionary of English (CAM). URL: <http://dictionary.cambridge.org>.
8. Longman Dictionary of Contemporary English (LonC). URL: <http://www.ldoceonline.com>.
9. The American Heritage Dictionary of the English Language (AmH). URL: <http://americanheritage.yourdictionary.com>.
10. The MacMillan English Dictionary (MM). URL: <http://www.macmillan dictionary.com>.